

УДК 338.17

Соломія Скоренька, Ігор Стойко

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

НОБЕЛІВСЬКИЙ ЛАУРЕАТ 2014 РОКУ ЖАН ТІРОЛЬ НА ЗАХИСТІ МОНОПОЛІЙ: ІДЕЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Solomiia Skorenka, Igor Stoyko

**THE NOBEL LAUREATE JEAN TIROLE 2014 ON DEFENSE OF MONOPOLIES:
IDEAS FOR UKRAINE**

Жан Тіроль (фр. Jean Tirole, народився 9 серпня 1953 року. Труа, Франція) – французький економіст, автор багатьох наукових праць з теорії промислових організацій, теорії ігор, теорії контрактів, теорії банків та фінансів. Отримав докторську ступінь у Массачусетському технологічному інституті у 1981 році. У 1984–1991 роках працював професором економіки в Массачусетському технологічному інституті. Був президентом Економетричного товариства у 1998 та президентом Європейської економічної асоціації у 2001 році. На сьогоднішній день професор Тузулької школи економіки та запрошений професор Массачусетського технологічного інституту. У 2014 році Жану Тіролю присуджена Нобелівська премія з економіки «за аналіз ринкової влади та регулювання».

Вручення Нобелівської премії з економіки Жану Тіролю закріпило вже давно сформовану тенденцію Нобелівського комітету – давати премії не за системоутворюючі економічні теорії, а за прикладні розробки з конкретних тем. Джон Мейнард Кейнс, очевидно, був останнім економістом ХХ століття, який спробував посперечатися з великими економістами минулого – Смітом, Ріккардо – створивши економічну теорію загального характеру. Чи свідчить це про кризу економічної науки? Скоріше ні, ніж так. Напевно, великими економістами минулого були знайдені основні відповіді на основні питання економіки. Тепер прийшов час зайнятися деталями. Як казав Бертран Рассел за схожим приводу: «Вся сучасна західна філософія – підрядкові коментарі до Платона». Починаючи з 1960-х років минулого століття, Нобелівські премії з економіки частенько отримують за підрядкові коментарі до Адама Сміта і Джона М. Кейнса.

Цей методологічний підхід заслуговує поваги, оскільки є інструментальним і допомагає економістам прогресувати, вирішуючи конкретні практичні проблеми, а не займатися безплідним теоретизуванням, спробою створити «загальну теорію всього». Найчастіше спроби зробити це закінчуються крахом. Найгучніший провал – провал Маркса, до речі, яскравий приклад того, як помилкова наукова теорія може призвести до катастрофічних наслідків. Тепер все змінилося. Наприкінці ХХ століття головними героями стають інструменталісти: Коуз, Акерлофф і Стігліц. Зараз – Жан Тіроль.

61-річний Жан Тіроль займається вивченням галузевих ринків, теорією ігор, теорією стимулів у поставках і регулюванні. Він опублікував більше ста наукових статей з економіки і шість книг. Протягом декількох років його називали потенційним лауреатом Нобелівської премії. Він також є лауреатом премій різних університетів та економічних організацій, зокрема, він отримав золоту медаль Національного центру наукових досліджень Франції у 2007 році і нагороджений премією Європейської економічної асоціації у 1993 році. Варто відзначити, що з початку ХХІ століття Нобелівська премія з економіки діставалася практично тільки американцям, так що можна сказати, що француз Жан Тіроль став рідкісним винятком.

Тіроль у своїх роботах заступився за монополію. Сучасна економічна теорія стверджує, що монополія шкідлива. Це було загальним місцем, починаючи з Адама Сміта. Тільки конкуруючі, підприємства можуть поліпшувати якість продукції, знижувати ціни і т. д. Однак практика останнього століття, особливо в технологічних секторах, показала, що не все так просто і лінійно. Нерідко фірми, навмисне уникали конкуренції, досягали більших успіхів, ніж ті, які конкурували. Тонкі і глибокі дослідники, і серед них найяскравіший – Жан Тіроль – не могли не звернути уваги на цей феномен. Сам факт присудження Нобелівської премії Жану Тіролю, безумовно заслужений (індекс цитування серед економістів у Ж. Тіроля – восьмий у світі), говорить багато про що.

Ще б хотілося відзначити, що роботи Ж Тіроля стали настільними книгами в практиці видатних підприємців світу. Відомий венчурний капіталіст і підприємець Пітер Тіль у своїй недавній книзі «Від нуля до одиниці» пише, що прагнення до монополії на ринку було його головним бізнес-устремлінням. Тому в його портфелі багато бізнес-ідей, які у своїх нішах займають чільне місце. П. Тіль стверджує, що монополії рухають прогрес, тому що протягом десятиліть отримують великі доходи, що стимулює їх до інноваційної практики.

Монополії дозволяють фірмам будувати довгострокові плани і фінансувати амбітні дослідницькі проекти, про які фірми на конкурентних ринках не можуть і мріяти в силу об'єктивних причин - занадто багато ресурсів, часу, сил йде на те, щоб вижити в конкурентній боротьбі. Так міркує П. Тіль, людина, яка контролює підприємства з капіталізацією в більш ніж 30 млрд. дол.! Причому всі успіхи зростання капіталізації цих фірм досягнуті за останні 10 років.

Проблема ставлення до монополії технологічної або маркетингової є набагато більш важливим чинником виживання в середньостроковій і довгострокових перспективах. Це показали праці Жана Тіроля, це показала практика Пітера Тіля. Які висновки з праць Жана Тіроля необхідно зробити вітчизняному уряду, українським підприємцям? Для початку зауважимо, що ідея Жана Тіроля не є настільки очевидною для представників влади і для багатьох підприємців. Інакше суспільний дискурс вівся б у зовсім іншій сфері. А так ми постійно обговорюємо всього лише ціни на газ. Це питання звичайно дуже важливе для виживання в короткостроковому періоді, але пригнічує те, що ми абсолютно не думаємо про майбутнє.

Читаємо у статистиці – жовтень для української економіки став найгіршим місяцем у 2014 році. Керуючись теоретичним і практичним спадщиною, Україні потрібно винести на громадське обговорення проекти нових технопарків. У них будуть створюватися монополії, які дозволять країні домагатися ринкових перемог, а не займатися постійними стогонами про тяжке становище, в якому опинилася держава. У кожній кризі заховані й зерна майбутніх успіхів, якщо ми озброєні правильною теорією.

Міжнародна наука відкрита світу. Того світу, який готовий до змін мислення. Ніякого труднощів не складе перевести роботи Тіролю і роздати їх чиновникам в Антимонопольному комітеті та інших профільних міністерствах.

Підхід Тіроля – не займатися глобальними питаннями, а зайнятися мікрорегулюванням – прекрасна підказка майбутньому уряду реформ, яке, причому незалежно від його складу, напевно знову збирається готувати величезні за розміром програми, на написання яких піде не один місяць. Але, саме політикою малих справ має зайнятися новий український уряд на шляху реформування вітчизняної економіки. Якщо воно буде озброєне правильною теорією – успіх невідворотний. Однією з таких правильних теорією і є праці Жана Тіроля.